

Plundrade motoffensiv

"Då de främmande skeppen nådde kusten, hoppade besättningarna i land, blonda män med dragna svärd och högt lyftade yxor. De störtade sig över munkar och nunnor, slet kläderna av dem och slog några så hårt att de dog"

ningarna i land, blonda män med dragna svärd och högt lyftade yxor. De störtade sig över munkar och nunnor, slet kläderna av dem och slog några så hårt att de dog. De visade ingen respekt för heliga ting utan vältte korset på en biskopsgrav, plundrade kyrkan på alla dess dyrbarheter och stack sedan eld på byggnaden.

Nötkreaturen drev de samman på stranden, slaktade dem och hävde djurkropparna ombord på skeppen. Så seglade de iväg, medan en rökpelare steg till väders från det skändade klostret och drev bort med vinden." Så säger annalerna. Att blott några munkar slogs ihjäl vittnar om besinning. I expeditionerna deltog män från hela Norden, även om norrmen och daner utgjorde flertalet.

I början av 800-talet angreps Irland av vikingafloetter på 120 skepp, och ånyo var det klostret och kyrkorna som förstördes, motorn bakom den kristna offensiven. År 845 intogs och plundrades såväl Paris som Hamburg. Ansgar flydde med relikerna. År 852 upprättade Olav Hvitte kungariket Dublin som ägde bestånd till 1171. År 871 intogs London och Danelagen inrättades, det danska nordöstra England. Omkring 900 tog Rollo över Normandie, varifrån så småningom England övergavs 1066.

Östen Kjellman använder sig av många fornnordiska källor i sin bok. Här ses kungsstenen.

ENLIGT FULDA-ANNALERNA PÅGICK samtidigt diplomatiska överläggningar med den tyska kejsaren, nordiska sändebud var närvarande vid riksdagarna i Paderborn 845 och i Mainz 848. Året därpå gjorde Ansgar sin andra resa till Birka som biskop av Hamburg-Bremen. Det är svårt att inte se det som ett försök att splittra den nordiska fronten och få bundsförvanter i danskarnas rygg.

Östen Kjellman tänker sig att nordiska konungar efter budet om massakern i Sachsen samlats för att sätta stopp för påvekyrkans framfart. Han idealiserar nordborna. Annalerna menar att angreppsmålet framför allt var kyrkor och kloster. Men som andra besuttna vid denna tid bekvämrade sig de kyrkliga dignitärerna utslutande om sin egendom, de struntade i olyckor som drabbade andra. Städer kunde ha bränts utan att munken skulle ha doppat pennan i bläckhornet. Skälet till att främst kyrkan angreps var att den var det fetaste bytet.

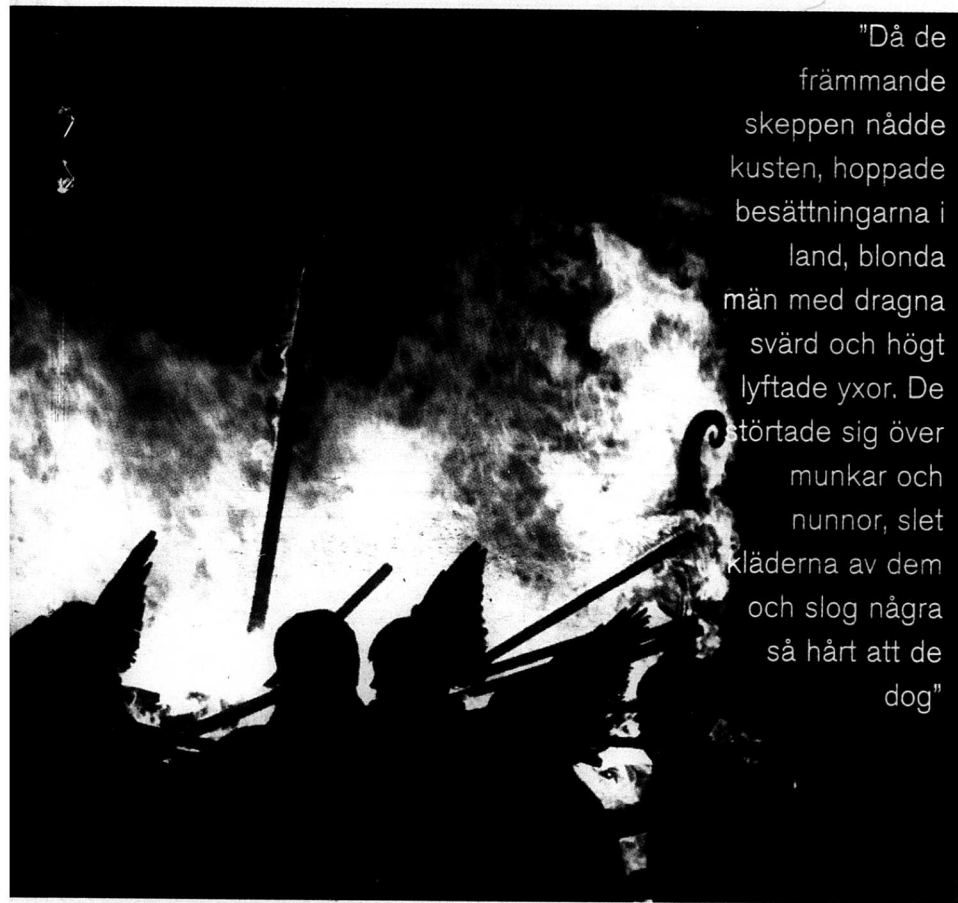
Konflikten mellan romare och germaner bottnade i en kulturskillnad, kejserlig hierarki kontra demokratisk bondekultur. Men nordborna föraktade inte rikedom och fick rätt snart blodad tand. Konflikter är dynamiska, parterna förvandlas över tid och de rika och lättfångade bytarna transformerade de sociala relationerna också i Norden. Snart kände hövdingarna vittringen av makt och började misstro varandra.

I den mån det från början fanns en plan att näp-sa imperiet så förlorade den sig i det taktiska spelet. Någon samlande makt fanns inte; var hövding handlade så som gav bästa avkastning för honom och hans flock, det begrep även danske kungen. Och i och med det var även han tvungen att säkra sina positioner genom avtal med fienden.

I DET SPELET VAR KYRKAN den överlägsna sidan. För att nå det långsiktiga målet (tjondet och godsansamlingen) var den beredd att offra kortfristig, att köpa sig stöd. Så följde krigståg på krigståg i det heliga korsets namn. Frågan är om världen har sett en mer mordisk inrättning.

Kulturskillnaden mellan romerskt och germanskt upphävdes inte av kristnandet, den antog nya former och efter några hundra år hade bönderna transformerat prästerna. Reformationen är, med den lutherska saktligheten och det allmänna prästodömet, en återgång till nordisk sed. Frikyrkörelsen på 1800-talet är ännu ett sådant steg.

Östen Kjellmans *Den forna seden* är en amatörhistorikers arbete och har sina svagheter, men den flödar av tankvärda och ovanliga utdrag ur källorna. För den som vill veta något om Sverige och Norden före kristnandet är den en guldgruva. //

Illustrationerna till den äldre nordiska historien. Huvudtesen i boken är att

en ifråga: liksom germanerna ansåg hunnerna att furstens höghet var en inre kvalitet, inte en yttre. Men det var inte Attila utan västgoterna under Alarik som gav Västrom dödsstöten. Och det var östgöten Teoderik som ryckte upp Italien under sin regering 493-526; från hans hov kommer Silverbibeln i Uppsala. Han hyllas på Rökstenen från 800-talet i versmåttet fornrydslag: "Då räddade Tjodrik den djärve, sjökrigarnas hövding, över Reidhavets strand. Nu sitter han rustad på gotiska hästen med sköld över axel, den främste av märingar."

Från samma tid är Kälvestensristningen i Östergötland: "Stig (Stygge) gjorde dessa kummel efter Öjvind, sin son. Han föll österut med Ejvisl. Viking ristade och Grimulv." Den är den äldsta av en rad stenar som nämner dödsfall i österled. På ett flyttblock vid Ednor om Stockholm från sent 900-tal heter det: "Runorna lät Ragnvald rista. Han var i Grekland, var krigarskarans hövding." Ragnvald hade tjänat vid det kejsarliga väringgardet i Konstantinopel, det nordiska elitgardet. Missionärerna anlände inte till en skara vildar i obygden. Det framgår om inte annat av gravfynden i Vendel.

DET BRUKAR HETA ATT VÄSTGOTER OCH ÖSTGOTER tidigt kristnades, vilket är en sanning med modifikation. De var arianer, de bekände sig till prästen Arius (vid St Basileuskyrkan i Alexandria) tolkning som bland annat förnekade Jesu gudom och treenigheten. Bibeln översattes till gotiska och mumbo-jumbot städades ut: helgon, relikier och underverk. Inte heller såg de något värde i munklivet, prästerna fick gifta sig. Arianismen blev den germanska versionen av kristendomen, praktisk och världstillvänd. Och eftersom germanerna var tele-

ranta tillåt de katolikerna att utöva sin kult. Resultatet blev att den östromerske kejsaren Justinianus på 500-talet kunde störta det östgotiska väldet och inledda religionsförhållelser, som också drabbade judar och andra minoriteter. För medborgerliga rättigheter krävdes att man var katolik.

NORDBOR DELTOG I KRIGEN mellan romarna och germanerna. Det är via dessa krig som historieskrivaren Jordanes fick sina informationer om förhållandena i norr. Han berättar i sin gotiska historia om den mäktige hövdingen Rodvulf som skyndade till Teoderiks försvar. Och berättelserna om dessa krig ekar i Eddan och på Rökstenen.

Med Karl den store inleddes på allvar kristnandet av Nordeuropa. Schwaberna och friserna kuvades, och som sagt sachsarna. Metoden var enahanda, de besegrade fick välja mellan döden och dopet. Revanschen för massakern på sachsarna ägde rum vid floden Aller, med ett första angrepp 787. Fyra fartyg från Hordaland i Norge gjorde sedan strandhugg i Northumberland. 793 angreps Lindisfarne: "Då de främmande skeppen nådde kusten, hoppade besätt-

"Konflikten mellan romare och germaner bottnade i en kulturskillnad, kejsarlig hierarki kontra demokratisk bondekultur."